

Kako z akcijskim raziskovanjem izboljšati načrtovanje nadaljnega izobraževanja in usposabljanja

Sonja Purgaj

Ravnateljica oš Mladika s Ptuja

sonja.purgaj@guest.arnes.si

Uvod

Področje moje akcijske raziskave je bilo nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev šole. Zanj sem se odločila zato, ker sem doslej načrtovanje nadaljnega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju NIU) preveč prepuščala naključnim in individualnim odločitvam delavcev ter premalo upoštevala dejanske potrebe šole. Poskušala sem odgovoriti na vprašanje, kako izboljšati načrt nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev šole. Za cilj sem si postavila pripravo razvojnega načrta nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev šole na osnovi analize stanja in ob sodelovanju vseh strokovnih delavcev šole.

Osvetlitev raziskovalnega problema s pomočjo obstoječih teoretičnih spoznanj in literature

NIU je ena od pomembnih nalog strokovnih delavcev v šoli. To poudarja tudi Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, saj 53. in 57. člen te pogodbe pravita, da imajo delavci pravico in dolžnost do stalnega strokovnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja. Erčuljeva meni (2008), da moramo pri učiteljih razvijati take oblike nadaljnega izobraževanja in usposabljanja, ki jim bodo omogočale, da se uspešneje in bolj samozavestno spopadajo z izzivi v današnjem izobraževalnem okolju. Pri tem so zelo pomembni učiteljeva osebna motivacija, njegovo sodelovanje pri načrtovanju pa tudi celoten pogled šole na razvoj zaposlenih (Peček 2000).

Ključno vlogo pri načrtovanju in evalviranju tega področja ima ravnatelj, katerega vloga spodbujevalca učiteljeve strokovne rasti je nepogrešljiva (Fullan in Hargreaves 2000). Nalaga mu jo tudi šolska zakonodaja. V 56. členu kolektivne pogodbe piše, da program strokovnega izpopolnjevanja in izobraževanja za potrebe

zavoda določi ravnatelj po predhodnem mnenju strokovnega organa. Prav tako je ravnatelj dolžan najmanj enkrat letno na strokovnem organu obravnavati poročilo o strokovnem izpopolnjevanju delavcev in ga skupaj s svojim mnenjem posredovati svetu zavoda.

Metodologija

Akcijsko raziskavo sem izpeljala po naslednjih korakih:

1. na konferenci učiteljskega zbora sem predstavila cilje akcijske raziskave in vlogo, ki jo imajo v njej strokovni delavci šole;
2. pripravila sem vprašalnik za udeležence izobraževanj (september 2007);
3. tajnica je vse šolsko leto zbirala izpolnjene vprašalnike, ki so jih strokovni delavci morali oddati skupaj z vrnjenimi potnimi nalogi (do junija 2008);
4. pripravila sem poročilo o analizi vprašalnikov in o vsebini izobraževanja in ga predstavila na konferenci učiteljskega zbora (junij 2008);
5. strokovni aktivisti so pripravili predloge za šolsko leto 2008/2009 (avgust);
6. na konferenci učiteljskega zbora smo sprejeli načrt za leto 2008/2009 in zastavili smernice za naslednja leta (avgust, september).

Metode zbiranja podatkov

Podatke akcijske raziskave sem pridobila:

- z analizo dokumentov,
- z anketnim vprašalnikom za strokovne delavce šole,
- z intervjujem s strokovnimi delavci šole.

Vzorec

V akcijsko raziskavo sem zajela:

- strokovne delavce šole, ki so se v šolskem letu 2007/2008 nadaljnje izobraževali in usposabljali (22),
- vodjo tima Mreže učečih se šol 2,
- pomočnico ravnateljice,

- svetovalno delavko,
- poslovno sekretarko.

Potek raziskave

Pred odhodom na seminarje in posvete sem strokovnim delavcem šole skupaj s potnim nalogom dala tudi vprašalnike z osmimi vprašanji, ki so jih, potem ko so se vrnil, izpolnjene oddali tajnici šole. Poslovna sekretarka šole je sproti vodila evidenco o udeležencih seminarjev, vsebinah le-teh in stroških. Evalvacijske vprašalnike za Mrežo učečih se šol so strokovni delavci izpolnili na delavnici mreže, analiziral pa jih je tim mreže.

Sezname vsebin seminarjev za šolsko leto 2007/2008 sem povzela iz tabele o udeležbi na seminarjih, ki jih je vodila tajnica šole, za šolsko leto 2006/2007 pa iz Poročila o delu v šolskem letu 2006/2007.

Analiza podatkov in zapis ugotovitev

Analiza vprašalnikov

Vprašalnike je od 27 strokovnih delavcev, ki so se v šolskem letu 2007/2008 udeležili različnih seminarjev in posvetov, vrnilo 22 strokovnih delavcev. V članku bom izpostavila le nekatere ugotovitve: 80 % jih je odgovorilo, da je izbrani seminar izpolnil njihova pričakovanja in da ga bi predlagali sodelavcem. 68 % udeležencev je lahko veliko pridobljenega znanja uporabilo pri svojem delu in kar 90 % jih je menilo, da bo izobraževanje izboljšalo kakovost njihovega dela v šoli. Le dobra tretjina je pripravljena znanje posredovati svojim kolegom v celoti, 40 % pa le delno.

Pri strokovnem izpopolnjevanju so strokovni delavci na prvo mesto postavili potrebo po znanju s področja reševanja disciplinskih in vedenjskih težav učencev ter s področja dela z učenci s posebnimi problemi, na drugo mesto pa učne pristope za posamezna predmetna področja. Iz vsebin seminarjev, ki so se jih strokovni delavci udeležili v zadnjih dveh letih, ugotavljam, da smo delno zadovoljili potrebo po učnih pristopih za poučevanje predmetov, premalo pa potrebo po delu z učenci s posebnimi potrebami in s področja discipline in vedenja učencev.

Načrt za šolsko leto 2008/2009

Pri načrtovanju NIU za naslednje šolsko leto smo izhajali iz analize stanja. Ker učitelji čutijo največje vrzeli v znanju s področja disci-

PREGLEDNICA 1 Evalvacija NIU

Ime in priimek	Naslov	Termin	Stroški	Evalvacija		
				Kje ste znanje, pridobljeno v tem programu, uporabljali pri svojem delu?	Ali ste znanje, pridobljeno v tem programu, predstavili sodelavcem, ravnateljici?	Ali bi ga priporočali svojim sodelavcem?

pline in vedenjskih težav, učnih pristopov za poučevanje ter poučevanja učencev s posebnimi potrebami, smo pri načrtovanju seminarjev za naslednje šolsko leto dali prednost prav temu. Odločili smo se tudi za izobraževanje vseh strokovnih delavcev v mesecu avgustu, ko smo v okviru svetovanja Zavoda za šolstvo v šoli pripravili delavnico Individualizirani programi za nadarjene učence. Izobraževanje za področje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) smo organizirali v šoli, in sicer v obliki krajših seminarjev, in upoštevali konkretne želje učiteljev.

Dogovorili smo se, da bo vsak udeleženec izobraževanja:

- sproti vpisoval evalvacijo v vnaprej pripravljeno tabelo v računalniški obliki (preglednica 1), kar nam bo služilo za načrtovanje v prihodnje,
- vsebino na kratko predstavil na konferenci učiteljskega zbora
- in da bomo izvedli vsaj eno kolegialno hospitacijo.

Ugotovitve

Na začetku akcijske raziskave je bil moj cilj, da bomo poleg načrta za naslednje šolsko leto pripravili tudi razvojni načrt.

Največ težav sem imela s tem,

- kako posameznike, za katere menim, da imajo določene primanjkljaje v znanju, vključiti v ustrezno izobraževanje;
- kako sodelavce motivirati za kolegialne hospitacije;
- kako v praksi preverjati uporabo pridobljenih znanj.

Zato sem sprejela naslednje odločitve:

- da bom v načrtovanje vključila aktive in svetovalno delavko;
- da bom podrobneje predstavila stroške izobraževanja;
- posameznikom, ki so se veliko izobraževali, bom individualno predstavila, v katera izobraževanja so bili vključeni in koliko sredstev so porabili;

- posameznikom, ki imajo težave pri pouku, sem sama ponudila določene vsebine izobraževanja;
- za kolegialne hospitacije sem se sproti dogovarjala z učitelji in jim omogočila ustrezne termine;
- z Vrtcem Ptuj sem se dogovorila za kolegialne hospitacije učiteljic prvega triletja in vzgojiteljic najstarejše skupine otrok v vrtcu;
- učitelje bom motivirala, da me bodo povabili k spremljanju pouka, ko bodo uporabljali na novo pridobljeno znanje;
- na konferencah bomo več pozornosti posvečali poročanju posameznikov, ki so se udeležili različnih seminarjev in posvetov;
- predstavitve s seminarjev in posvetov morajo biti stalna naloga strokovnih aktivov.

Strokovni aktivni so se v načrtovanje dejavno vključili. Že junija smo imenovali vodje strokovnih aktivov za naslednje šolsko leto in predstavila sem jim cilj načrtovanja. Zadnji teden v avgustu sem celoten kolektiv znova spomnila na ugotovitve analize. Aktivni so pregledali ponudbe programov za NIU in nato po imenih in naslovih programov pripravili sezname udeležencev. Več učiteljev se je o izbiri teme posvetovalo z mano, nekateri pa so hoteli svojo izbiro le utemeljiti. Prav tako so boljše pripravili izračun stroškov. Posamezniki ali manjše skupine so načrtovali izobraževanje o naslednjih temah: Didaktika zgodnjega poučevanja angleščine in nemščine, Ekologija za boljši jutri, Holistični pogled na nadarjenost, Izbrana poglavja iz informatike, Krepitev socialne kompetence učiteljev, Kako učence naučiti učiti se, Komunikacija pri pouku matematike, Načrtovanje in izvajanje likovnih nalog v prvem triletju, Ples v sodobni šoli, Poslušanje glasbe, Razvijanje opismenjevanja v prvem triletju, Retorika v šoli, Vzgojni načrt, Začetni seminar za vodje otroških folklornih skupin, Zborovska šola, Poučevanje novejših zgodovine – osamosvojitve Slovenije, Knjižničarska vzgoja, Priporočljiva prehrana za mladino, Dokumentacija v o.š. Ugotovila sem, da so strokovni delavci vsebine izobraževanj izbirali zelo kritično in upoštevali potrebe šole. Kot prednostno nalogo so si zastavili tudi izmenjavo izkušenj in mnenj s kolegi ter kolegialne hospitacije.

Pomen in priporočila

Z vključitvijo v skupino akcijskega raziskovanja sem veliko pridobila. Naučila sem se, da na hitro in z velikimi koraki ne moremo

uvajati sprememb in izboljšav. Usmerila sem se na del enega področja, o katerem sem več razmišljala, in z vključevanjem učiteljev v pripravo analize in načrtovanja laže spreminjala dotedanjo prakso. Vse to pa mi je omogočalo tudi profesionalno rast.

Akcijsko raziskovanje bom pri uvajanju sprememb in izboljšav na šoli prav gotovo še uporabljala. V tej raziskavi mi je veliko časa vzelo zapisovanje ugotovitev. Verjetno bom s prakso nekatere stvari lahko poenostavila, predvsem pa bi morala v sodelovanje še bolj vključiti sodelavce.

Ugotovila sem, da je akcijsko raziskovanje zelo primeren način dela pri uvajanju izboljšav na šoli, saj bolje razumemo prakso in jo tudi izboljšujemo. Zanj bi se morali načrtno usposabljeni tako ravnatelji kot učitelji, saj je uvajanje sprememb in izboljšav na šolah postalo stalnica. Če si želimo biti avtonomna šola, moramo spremembe izvajati sami, in to z lastnimi spretnostmi. Pomembno pa je tudi, kot pravi Sagor (v Brejc in Erčulj 2008), da akcijsko raziskovanje poveča občutek samozaupanja in da z njim usklajujemo teorijo in prakso. Na naši šoli smo se z akcijskim raziskovanjem ukvarjali že v inovacijskih projektih, prav tako pa nas k temu silijo nenehne izboljšave, ki jih izvajamo v okviru potrjevanja certifikata kakovosti za prihodnost vzgoje in izobraževanja. Prepričana sem, da bomo sposobni širiti krog strokovnih delavcev, ki si bodo upali spreminjati prakso s pomočjo akcijskega raziskovanja.

Literatura

- Brejc, M., in J. Erčulj, ur. 2008. *Ravnatelji raziskujejo svoje delo: akcijsko raziskovanje*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Erčulj, J. 2008. Opolnomočenje za današnje izobraževalno okolje. *Vzgoja in izobraževanje* 39 (3): 4–8.
- Fullan, M., in A. Hargreaves. 2000. *Za kaj se je vredno boriti v vaši šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 52/1994, 49/1995, 34/1996, 45/1996, 51/1998, 28/1999, 39/1999-ZMPUPR, 39/2000, 56/2001, 64/2001, 78/2001, 56/2002 in 52/2007.
- Peček, P. 2000. Z razvojem zaposlenih do boljše kakovosti. V *Raznolikost kakovosti*, ur. A. Trnavčevič, A. Trtnik-Herlec, in S. Roncelli-Vaupot, 83–98. Ljubljana: Šola za ravnatelje.

Priloga: Vprašalnik o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju – 2007/2008

1. Ali je seminar izpolnil vaša pričakovanja?
 - a) da
 - b) ne
 - c) delno

2. Ali bi ga priporočali svojim sodelavcem?
 - a) da b) ne
3. Koliko boste lahko znanje, pridobljeno v tem programu, uporabljali pri svojem delu?
 - a) veliko b) srednje c) malo d) nič
4. Ali ocenjujete, da boste z novimi znanji izboljšali kakovost svojega dela?
 - a) da b) ne c) ne vem
5. Koliko je program prispeval k vašemu boljšemu razumevanju vzgojno-izobraževalnega dela?
 - a) veliko b) srednje c) malo d) nič
6. Ali nameravate znanje, pridobljeno v tem programu, predstaviti kolegom/sodelavcem, ravnateljici?
 - a) veliko b) delno c) ne d) utemeljite:
7. Koliko je program vplival na vašo osebno rast in razvoj?
 - a) veliko b) srednje c) malo d) nič
8. Glede na svoje potrebe po strokovnem izpopolnjevanju, prosimo označite, koliko potrebujete strokovno izpopolnjevanje na vsakem od spodaj navedenih področij (1 – ni nobene potrebe, 2 – nizka stopnja potrebe/malo, 3 – srednja stopnja potrebe/srednje, 4 – visoka stopnja potrebe/veliko):
 - a) vsebine in standardi uspešnosti pri mojem predmetu (predmetih);
 - b) metode ocenjevanja znanja učencev;
 - c) vodenje razreda;
 - d) znanje in razumevanje področja mojega glavnega predmeta;
 - e) znanje in razumevanje učnih pristopov (posredovanje znanja) na področju mojega glavnega predmeta;
 - f) računalniške veščine za poučevanje;
 - g) poučevanje učencev s posebnimi učnimi potrebami;
 - h) disciplinske in vedenjske težave;
 - i) šolsko vodenje in uprava;
 - j) poučevanje v večkulturnih okoljih;
 - k) svetovanje učencem;
 - l) drugo.